

بررسی رابطه میزان مذهبی بودن افراد و واکنش آنان نسبت به تخلفات مسئولان

مصطفی کشوری چرمی^۱، میلاد خسروی نژاد^۲

۱-دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی رفاه اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی

۲-دانش آموخته کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

نظارت بر عملکرد کارکنان و مسئولان کشور و واکنش نسبت به این تخلفات، باعث کاستن از انجام کارها و یا رفتارهای بد توسط آنان می‌شود. در مقاله پیش‌رو به بررسی رابطه بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و تأثیر بر واکنش آنها نسبت به تخلفات مسئولان از نگاه افکار عمومی پرداخته می‌شود. روش مورد استفاده برای این پژوهش، پیمایش تلفنی (با استفاده از کامپیوتر)^۱ بوده است و جامعه آماری مورد مطالعه کل جمعیت شهری و روستایی کشور است که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی احتمالی با حجم نمونه ۱۰۰۰ نفر با استفاده از سیستم شماره‌گیری تصادفی با آنها تماس گرفته شده است و پرسشنامه از آنها تکمیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که «اختلاس و دزدی» و «بی‌توجهی به مردم و مشکلات اقتصادی آنها» از مهمترین کارها و یا رفتارهای بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشور انجام می‌دهند و مردم باید مسئولان را نهی از منکر کرده یا به آنها تذکر بدهند. یافته‌های تحلیلی نشان می‌دهد که بین میزان مذهبی بودن افراد و یا خانواده آنها و اشاره مردم به «مهمترین کار و یا رفتار بدی که مسئولان کشور انجام می‌دهند» رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج آزمون فرضیات نشان می‌دهد که با افزایش میزان مذهبی بودن افراد و همچنین خانواده آنها، درصد افرادی که گفته‌اند در مواجهه با مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد، به آنها تذکر می‌دهند، افزایش می‌یابد.

واژگان کلیدی: مذهبی بودن، تخلفات مسئولان، واکنش مردم

¹ CATI

connect with islamic network
on virtual universities

Kozar University
Branch of Islamic Studies and Philosophy

بیان مسأله

موضوع تخلفات مسئولان جامعه، همواره و در همه ادوار تاریخی مطرح بوده است. در واقع در همه جوامع، برخی از افرادی که در بطن حاکمیت به کار گماشته شده و در سازمان‌ها و ادارات مختلف مسئولیت‌هایی را برعهده گرفته‌اند، مرتکب تخلفات و رفتارهایی می‌شوند که خارج از چارچوب قوانین و عرف آن جامعه است. در اغلب کشورها از جمله کشور ما، چنین پدیده‌ای تا حدی وجود داشته و علاوه بر شنیدن اخبار گوناگون در این باره از رسانه‌های رسمی و غیر رسمی، ممکن در برخی موارد مردم خود نیز با آن مواجه شده باشند. در تعریف تخلف اداری، نظرات متعددی مطرح شده است. در برخی از نظرات، تخلف اداری عبارت است از تجاوز مأمور دولت از مقررات اداری در حین انجام وظیفه. (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۵: ۳۴۱) در برخی منابع دیگر، تخلف اداری را تخلفات مربوط به حیثیت و مقام و وظایف حرفه‌ای هر فرد تعریف کرده‌اند. (میرحسینی و عباسی، ۱۳۸۸: ۵۲) و در برخی موارد تخلف اداری، فعل یا ترک فعلی است که ارتکاب آن مستخدم را مستحق مجازات اداری می‌نماید (استوار سنگری و امامی، ۱۳۹۱: ۵۸۷). در یک تعریف عام، هیئت عالی نظارت در دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری، پدیده تخلف اداری را این چنین معنا کرده است: «تخلف اداری عبارت است از ارتکاب اعمال و رفتار نادرست توسط مستخدم و عدم رعایت نظم و انضباط اداری که منحصر به موارد مذکور در قانون رسیدگی به تخلفات اداری می‌باشد و به دو دسته قصور و تقصیر تقسیم می‌شود: الف- قصور: عبارت است از کوتاهی غیر عمدی در انجام وظایف اداری محوله. ب- تقصیر: عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات مربوطه. همچنین وظایف اداری اموری است که مستخدم ملزم به انجام یا رعایت آنها به موجب قوانین و مقررات و دستورات و الزامات شغلی یا شرح وظایف می‌باشد». (قطبی، ۱۳۹۴: ۵) بنابراین، چنانچه یک مسئول یا کارمند اداره اعمالی خارج از چارچوب و قوانین اداری و قوانین کشور انجام داده و یا اعمال و رفتاری بروز دهد که با عرف عمومی جامعه مغایرت داشته باشد، مرتکب تخلف شده است.

فارغ از اینکه دستگاه حقوقی کشور برای مجازات مسئولان متخلف، قوانین و مجازاتی را تعیین کرده و مکانسیم‌های نظارتی متعددی را تعریف کرده، اما نظارت خود مردم نیز به عنوان یکی از ابزارهای کنترل مسئولان در بسیاری از جوامع از جمله جمهوری اسلامی ایران پذیرفته شده است. به عبارت دیگر، از آنجا که مردم به صورت مستقیم ممکن است در برخی از ادارات و سازمان‌ها با مسئولانی که تخلف می‌کنند مواجه شوند، بنابراین قوی‌ترین مکانسیم کنترلی مسئولان محسوب می‌شوند. چنانچه مردم به این تخلفات واکنش نشان دهند، در واقع باعث فعال شدن مکانسیم نظارتی شده و از بروز رفتارهای مشابه در آینده کاسته خواهد شد. با این حال، همه مردم به یک اندازه به این تخلفات واکنش نشان نمی‌دهند. به عبارت دیگر، واکنش مردم به تخلفات صورت گرفته به یک صورت نبوده و نوع واکنش‌ها متفاوت است. برخی حتی واکنشی به این تخلفات نشان نمی‌دهند. این موضوع ممکن است تحت تأثیر عوامل مختلفی باشد که یکی از آنها روحیه و گرایش مذهبی افراد است. این موضوع همان مسأله‌ای است که در این پژوهش محقق به دنبال بررسی و پاسخگویی به آن می‌باشد. به عبارت دیگر، مهمترین مسأله پژوهش پیش‌رو این است که افراد با گرایش مذهبی متفاوت چه واکنشی به تخلفات مسئولان نشان می‌دهند؟ همچنین

connect your islamic network
 via virtual universities

Kozar University
 Branch of Islamic Studies and Philosophy

بررسی این موضوع که «آیا مسئولیت پذیری و بی تفاوت بودن نسبت به تخلفات مسئولان در میان افراد با روحیه مذهبی بالا نسبت به افراد با گرایش مذهبی پایین متفاوت است یا خیر؟»، نیز از مهمترین مسائل این پژوهش می باشد.

پیشینه پژوهش

موضوع تأثیر گرایش مذهبی افراد بر صورت های رفتاری آنها توسط بسیاری از محققان مورد بررسی قرار گرفته است اما پژوهشی که به طور ویژه نقش گرایش مذهبی را بر واکنش افراد به تخلفات اداری و سازمانی نشان دهد وجود ندارد. از این نظر، پژوهش پیش رو به تحقیق بدیع و تازه محسوب می شود. با این حال، برخی از آثار به عنوان پیش زمینه ای برای تهیه و تدوین این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است که در ادامه تشریح می گردند.

۱- قدومی زاده و فولادچنگ (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان «بررسی ارتباط بین جهت گیری مذهبی و گرایش های تفکر انتقادی»، ۳۵۲ نفر از دانشجویان را مورد بررسی قرار داده اند تا میزان نهادینه شدن تفکر انتقادی در بین دانشجویان را مورد سنجش قرار دهند. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل رگرسیون مشخص شده که جهت گیری مذهبی همانندسازی شده همه گرایش های تفکر انتقادی، اعم از ابتکار، بلوغ شناختی و اشتغال ذهنی را به صورت مثبت و جهت گیری مذهبی درون فکنی شده آنها را به صورت منفی پیش بینی می کند. نویسندگان بیان می کنند افرادی که جهت گیری مذهبی شان از نوع همانندسازی است، گرایش به تفکر انتقادی بالایی دارند و بالعکس افرادی که جهت گیری مذهبی آنها از نوع درون فکنی شده است، گرایش به تفکر انتقادی پایینی دارند. (قدومی زاده و فولادچنگ، ۱۳۹۴)

۲- کرمی قهی و زادسر (۱۳۹۲) نیز مقاله ای با موضوع «سنجش بررسی رابطه دین داری و سبک زندگی (مطالعه موردی زنان ۲۰ ساله و بیش تر ساکن شهر تهران)» نگاشته است که در آن ۳۶۱ نفر از زنان بالای ۲۰ سال ساکن تهران را مورد بررسی قرار داده است. نویسندگان برای سنجش دین داری چهار بعد، اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی را در نظر گرفته اند. هم چنین سبک زندگی افراد با سه شاخص مدیریت بدن، روابط بین شخصی و هنجارهای مصرف سنجیده شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد، از میان متغیرهای مستقل تحقیق، بیش ترین میزان همبستگی میان دین داری و سبک زندگی وجود دارد. مهم ترین دستاورد پژوهش حاضر به ارتباط میان دین داری و سبک زندگی افراد مربوط می شود. با کم رنگ شدن اقتدار نهادهای سنتی دینی و رواج انتخابگری فردی در حوزه دین و ترکیبی شدن اصول فکری و عقیدتی، سخنگویان دین، دیگر تنها عامل اثر گذار بر واکنش افراد نسبت به مسائل مختلف اجتماعی، تصمیم گیری ها و نظرات نیستند. (کرمی قهی و زادسر، ۱۳۹۲)

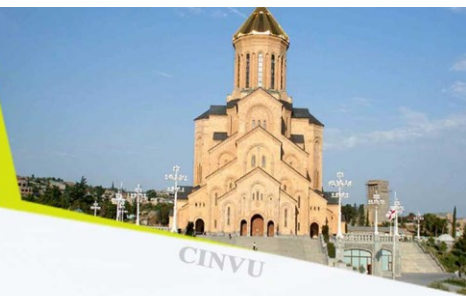
۳- یعقوب‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «نقش نگرش مذهبی در پیش‌بینی تفکر انتقادی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه» با روش پیمایشی تعداد ۲۹۰ نفر از دانش‌آموزان شهر کرمانشاه را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نگرش مذهبی درونی با تفکر انتقادی دارای بیشترین ضریب همبستگی است و نگرش مذهبی بیرونی با تفکر انتقادی دارای ضریب همبستگی کمتری است، اما نگرش مذهبی درونی قادر به پیش‌بینی تفکر انتقادی است ولی نگرش مذهبی بیرونی قادر به پیش‌بینی تفکر انتقادی نیست. نویسندگان در پایان نتیجه می‌گیرند که دینداری و نگرش‌های دینی می‌توانند موجب تفکر انتقادی شوند و تفکر انتقادی یکی از راه‌های رسیدن به پیشرفت و توسعه هر کشوری است که این نکته باید مورد توجه کارشناسان دینی و روانشناسان قرار گیرد. (یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳)

۴- اندرسون و همکارانش (۲۰۰۵) در مقاله‌ای سعی کرده‌اند که تأثیر اعتقادات مذهبی و شرکت در فعالیت‌های مذهبی را بر رفتار در مصرف کالاهای عمومی و همچنین روندهای تجاری بسنجند. آنها بر اساس یافته‌ها ادعا می‌کنند که اعتقادات مذهبی ربطی به رفتار فردی ندارد. اما در نهایت شواهدی را نشان می‌دهند که بین حضور داشتن در فعالیت‌های مذهبی و رفتار در رابطه با مصرف کالاهای عمومی و روندها و معادلات تجاری رابطه وجود دارد. (۲۰۰۵, Anderson)

تعریف متغیرهای پژوهش

مذهبی بودن: لغت‌شناسان برای واژه «مذهب» معانی متعددی ذکر کرده‌اند؛ مانند: آیین، دین، روش، سنت، شرع، شریعت، طریقه، طریقت، کیش، مسلک، مشرب، نحله، راه و روش، طریقه، هریک از فرقه‌ها و گرایش‌های دینی با مجموعه‌ای از آیین‌ها و آموزه‌ها. (فرهنگ لغت آبادیس) در اصطلاح فقه اسلامی، مذهب طریقه‌ی خاصی از دین است. در اصطلاح متکلمان، مذهب به معنای روش خاصی در فهم مسائل اعتقادی است که منشاء اختلاف در آن توجیه مقدمات منطقی و یا تفسیر ظاهر قرآن است. (احمدی، ۱۳۹۳) بر این اساس مذهبی به معنای شخصی است که پیرو اعتقادات، سلوک و آموزه‌های دین اسلام است. در این پژوهش نیز معنای مذهبی بودن به فردی اطلاق می‌شود که دارای باورهای مذهبی بوده و از آموزه‌ها و باید و نبایدهای دین اسلام پیروی کند. در این پژوهش متغیر میزان مذهبی بودن با سؤال مستقیم از افراد که چقدر خودشان و یا خانواده خود را مذهبی می‌دانند، پرسیده است.

تخلفات مسئولان: تخلف در لغت به معنای تجاوز، تخطی، تمرد، اشتباه، خلاف، رویگردانی، سرپیچی، قصور، سرپیچی کردن، خلاف جستن، پیمان شکنی، خلف وعده، نقض عهد و خلاف کار به کار رفته است. (فرهنگ آنلاین آبادیس) تخلف مسئولان که منظور همان تخلفات اداری است در اصطلاح عبارت است از ارتکاب اعمال و رفتار نادرست توسط مستخدم دولتی و عدم رعایت نظم و انضباط اداری که منحصر به موارد مذکور در قانون رسیدگی به تخلفات اداری می‌باشد، مانند

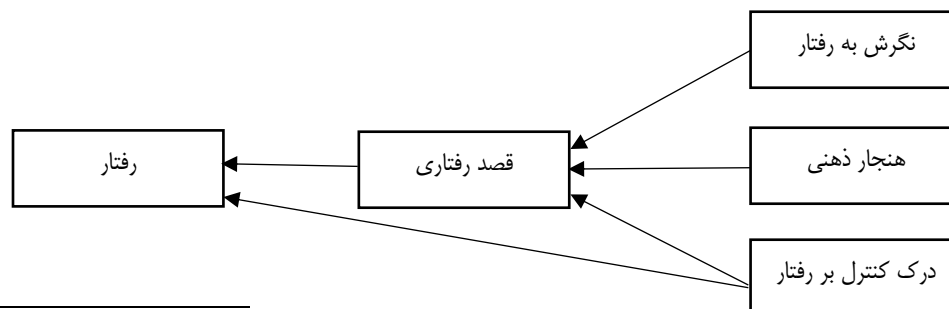

سرفت، رشوه و مانند آنها. (کریمی، ۱۳۸۹) در این پژوهش مراد از تخلفات مسئولان، اعمالی است که در قانون به عنوان تخلف اداری محسوب شده‌اند و هم از نظر عرف و شرع رفتارهای نادرست تلقی می‌گردند.

مبانی نظری پژوهش

از جمله نظریاتی که می‌توان با بهره‌گیری از آن نقش مذهب را بر رفتار افراد مورد تجزیه و تحلیل قرار داد، نظریه «رفتار برنامه‌ریزی شده»^۲ است. این نظریه که توسط «آجزن»^۳ مطرح شده، مبتنی بر «نظریه عمل منطقی»^۴ است. براساس تئوری منطقی می‌توان انگیزه‌های رفتاری را در زمینه‌های مختلف شناسایی کرد. تئوری منطقی بیان می‌کند که یک فرد باورهای پیرامون یک پدیده خاص را شکل می‌دهد. به این ترتیب فرد باورهای پیرامون خودش، اطرافیانش، سازمان‌ها و هر پدیده دیگری را شکل می‌دهد. این باورها است که در نهایت، نگرش، نیت رفتاری و انجام یک رفتار خاص را شکل می‌دهد. (آشوغ و همکاران، ۱۳۹۲: ۷) نظریه عمل منطقی سه مؤلفه اصلی دارد که شامل قصد رفتاری، نگرش رفتاری و هنجار ذهنی می‌باشد. نگرش نسبت به رفتار و هنجار ذهنی دو عامل محرک و مستقل در ورای قصد رفتاری هستند. (نوری و نوری‌پور، ۱۳۹۲: ۱۷۸) بطور کلی نگرش نسبت به رفتار، هنجار ذهنی و دریافت کنترل رفتاری، منجر به شکل‌گیری یک قصد رفتاری می‌شود. آجزن بیان می‌کند که نگرش و هنجار ذهنی مطلوب‌تر و کنترل رفتاری دریافت شده بیشتر، به احتمال زیاد منجر به گرایش فرد برای انجام یک رفتار می‌شود. (Ajzen, 2008: 525)

در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، آجزن از یک مؤلفه دیگر با عنوان «کنترل رفتاری درک شده» صحبت می‌کند تا نشان دهد فرد چگونه عوامل خارجی و داخلی را در رفتار خود ادراک و بر اساس آن اقدام به انجام عمل خاص می‌کند. البته مدل جدید آجزن همانند نظریه منطقی شامل اندازه‌گیری غیرمستقیم نگرش‌ها، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده می‌باشد. (Smarkola, 2008: 1199)

² Planned attitude

³ Ajzen

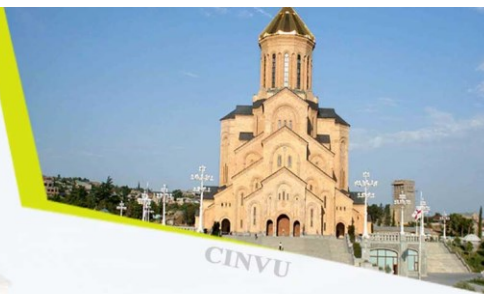
⁴ Theory of reasond action

česká islámská síť
 ve vědecké spolupráci

Kozar University
 Faculty of Education Sciences and Psychology

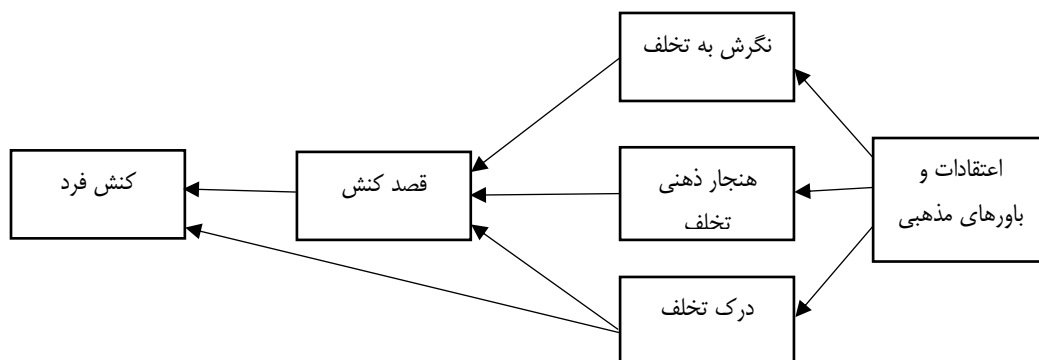

شکل ۱- نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برگرفته از آشوغ و همکاران (۱۳۹۲)، ص ۷

آنچه در این نظریه مهم و تأثیرگذار است، باورها و انتظاراتی است که از اطراف به سوی فرد می‌آید و درون او شکل می‌گیرد. بنابراین باورها نقش مهمی در بروز رفتار فرد دارد. یکی از صورت‌های باور، مذهب و اعتقادات مذهبی است. باور یک فشار محسوس برای انجام یا عدم انجام یک رفتار و به عبارت دیگر به ارزیابی شخص از تصورات افراد یا گروه‌های مهم برای وی در تعیین باید‌ها و نبایدهای انجام یک رفتار، اشاره دارد. این عامل به وسیله اینکه شخص تا چه اندازه به پذیرش دیدگاه افراد مهم تمایل داشته باشد، سنجیده می‌شود. (نوری و نوری‌پور، ۱۳۹۲: ۱۹۸)

باورها، مجموعه‌ای از ارزش‌ها و هنجارها هستند که باعث شکل‌گیری نگرش‌ها، دیدگاه‌ها و رفتارهای افراد در یک نهاد اجتماعی می‌شوند. هنجارها، نقش‌های اجتماعی را تعریف و انتظار از نقش را در یک جامعه تعیین و شیوه‌های رفتار مورد انتظار در ایفای نقش‌ها را مشخص می‌کنند. افراد در ایفای نقش خود براساس این هنجارها عمل می‌کنند، زیرا هنجارها فضای ارزش خاصی را با کارکرد کنترل رفتارها شکل می‌دهند. رفتارها، تحت کنترل ارادی هستند؛ هر فردی در درون خود یک سلسله مراتب از نظام ارزش‌ها به وجود آورده است که رفتار فردی او را کنترل می‌کند. ارزش‌ها، هنجارها و الگوها از طریق جامعه‌پذیری، درونی می‌شوند و انگیزش افراد را شکل می‌دهند و بدین طریق امکان کنترل اجتماعی فراهم می‌شود. (لگزیان، ۱۳۹۲: ۳۳۷)

در این پژوهش با عنایت به نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده یافته‌های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. در اینجا گرایش مذهبی به عنوان باور افراد در نظر گرفته شده که هر سه مؤلفه نگرش، هنجار ذهنی و درک رفتار بر پایه آن سنجیده می‌شود. قصد رفتار و خود رفتار نیز به عنوان کنش و واکنش افراد در نظر گرفته می‌شود. به طور کلی مذهب، مبنایی است که از آن طریق ارزش‌ها در جامعه اشاعه یافته و در تسهیل جامعه‌پذیری نقش زیادی دارد. مذهب یکی از مهمترین عواملی است که در هویت اجتماعی افراد نقش دارد (Muhamad, 2010: 128). در شکل زیر الگوی نظری پژوهش نشان داده شده است.

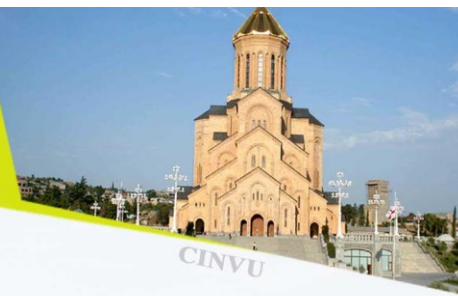
شکل ۲- الگوی نظری رابطه گرایش مذهبی و واکنش به تخلفات مسئولان

connect your islamic network
on virtual universities

Kozar University
Branch of Basic Research and Education

روش تحقیق

روش مورد استفاده پژوهش پیش رو، پیمایش می باشد. به عقیده برخی از جامعه شناسان، پیمایش بهترین شیوه روش تحقیق جامعه شناسانه است. به عبارت دیگر پیمایش شیوه سیستماتیک جمع آوری داده ها از طریق مصاحبه رودر رو، تلفنی و یا پرسشنامه خود اجرا است که از طریق پست برای اعضای جامعه آماری فرستاده می شود و باز می گردد (عضدانلو، ۱۳۸۸: ۱۶۵). در این پژوهش از پیمایش تلفنی با استفاده از کامپیوتر^۵ استفاده شده و پرسشنامه ها تکمیل گردیده است. روش پیمایش تلفنی با توجه به ضریب پوشش بالای تلفن ثابت در ایران که قریب به ۹۸ درصد است، روش بسیار مناسبی برای انجام پیمایش می باشد.

جامعه آماری نیز تمامی مردان و زنان ساکن در شهرها و روستاهای کشور می باشند. روش نمونه گیری مورد استفاده نمونه گیری طبقه بندی احتمالی و حجم نمونه ۱۰۰۰ نفر بوده است. پس از مشخص شدن شهرهای منتخب هر استان و همچنین مشخص شدن تعداد نمونه مورد نیاز در هر شهر، با استفاده از سیستم اتوماتیک شماره گیری تصادفی^۶ با تعدادی از شماره تلفن های مربوط به آن شهر تماس برقرار گردید. برای جلوگیری از وجود سوگیری های^۷ سیستماتیک، نمونه ها تنها از میان شماره تلفن های مربوط به منازل مسکونی انتخاب شده و برای اطمینان از تصادفی بودن فرد مورد مصاحبه در میان اعضای خانوار با الهام از روش کیش^۸ انتخاب شده اند.

نتایج توصیفی

الف) متغیرهای دموگرافیک:

- حدود نیمی از پاسخگویان مرد و نیمی نیز زن می باشند.
- میانگین سنی پاسخگویان ۴۰.۳۹ سال، انحراف معیار ۱۴.۵، کمترین و بیشترین میزان سن ۱۸ و ۸۲ سال بوده است.
- از نظر وضعیت تحصیلی حدود ۲۸ درصد از افراد کمتر از دیپلم، ۳۳ درصد از افراد دیپلم و پیش دانشگاهی و ۳۲ درصد از پاسخ دهندگان دانشجو و یا دارای مدرک لیسانس بوده اند. حدود ۷ درصد از افراد نیز دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بوده اند.

⁵ CATI

⁶ Random Digit Dialing (RDD)

⁷ Bias

⁸ Kish Grids Method

consortium for islamic network
on virtual universities

Kozar University
Member of Islamic Research & Education

- حدود ۶۸ درصد از پاسخ دهندگان متأهل و ۲۶ درصد از آنان تا بحال ازدواج نکرده‌اند. حدود ۶ درصد از افراد نیز مطلقه و یا همسر فوت شده می‌باشند.
- حدود ۴۱ درصد از مردم، شاغل، ۲۹ درصد خانه‌دار، ۱۰ درصد بیکار، ۱۲ درصد بازنشسته و ۸ درصد نیز دانشجوی و یا دانش آموز می‌باشند.
- حدود ۴۹ درصد از مردم دارای قومیت «فارس» و ۲۴ درصد «ترک یا آذری» بوده‌اند. ۹ درصد از پاسخ دهندگان نیز «گیلک، مازندرانی و یا شمالی»، حدود ۷ درصد «گرد» و ۶ درصد نیز «لر» بوده‌اند. مابقی افراد از سایر قومیت‌ها بوده‌اند.
- حدود نیمی از مردم، درآمد خانوار آنها ۲ میلیون و پایین تر بوده است، درآمد ۲۸ درصد از خانوارها ۲ تا ۳ میلیون و ۲۱ درصد از مردم نیز عنوان نموده‌اند که درآمد خانوار آنها بیش از ۳ میلیون تومان بوده است.
- سه چهارم از مردم ساکن شهرها و یک چهارم ساکن روستا بوده‌اند.

ب) متغیر اصلی تحقیق

ب-۱) میزان مذهبی بودن افراد و خانواده افراد:

- حدود ۸۷ درصد از مردم خود را فردی بسیار یا تاحدی مذهبی قلمداد می‌کنند و در مقابل، حدود ۱۳ درصد از آنان نیز خود را نه‌چندان و یا اصلاً مذهبی نمی‌دانند^۹. از نظر میزان مذهبی بودن خانواده‌ها نیز، اکثریت قریب به اتفاق مردم (۸۶ درصد) گفته‌اند که خانواده آنها بسیار و یا تاحدی مذهبی بوده و در مقابل، ۱۴ درصد خانواده خود را نه‌چندان و یا اصلاً مذهبی نمی‌دانند.^{۱۰}

ب-۲) متغیر وابسته:

- از نظر مردم «اختلاس و دزدی» (۱۴ درصد)، «بی‌توجهی به مردم و مشکلات اقتصادی آنها» (۱۴ درصد)، «بی‌توجهی به تورم و گرانی در کشور» (۱۰ درصد) و «سوء مدیریت و بی‌کفایتی» (۸ درصد) از مهمترین کارها و یا رفتارهایی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند. از دیگر موارد هم می‌توان به «دروغگویی و عدم پایبندی به وعده‌ها»، «گرفتن رشوه»، «رانت‌خواری و پارتی‌بازی»، «مفاسد اقتصادی به طور کلی» و «عدم توجه به حق الناس و تضییع منافع مردم» اشاره کرد.^{۱۱} ۲۱.۲۱-۲۱.۱۱
- مردم علاوه بر امر به معروف و نهی از منکر یکدیگر موظفند که نسبت به امر به معروف و نهی از منکر مسئولان نیز اقدام نمایند. تنها ۱۱ درصد از مردم اظهار کرده‌اند در مجموع، هنگامی که با مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی

^۹ شما خودتان، در مجموع تا چه میزان فردی مذهبی می‌باشید؟ بسیار زیاد، تاحدی، نه چندان و یا اصلاً؟

^{۱۰} خانواده شما در مجموع تا چه میزان خانواده‌ای مذهبی می‌باشد؟ بسیار زیاد، تاحدی، نه چندان و یا اصلاً؟

^{۱۱} به نظر شما مهم‌ترین کار و یا رفتار بدی که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند، و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند/ تذکر بدهند چه می‌باشد؟ (سوال باز)

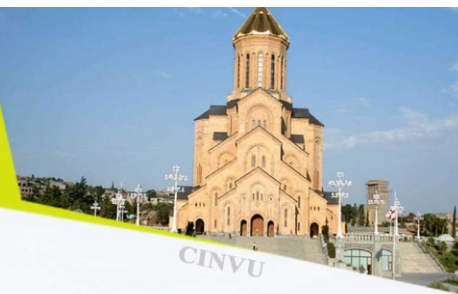

connecticut islamic network
 an virtual university

Kozar University
 Branch of Islamic Studies & Education

CINUV

هستند مواجه می شوند، «تقریباً همیشه» به آنها تذکر می دهند و ۲۲ درصد از مردم نیز «بعضی اوقات» به آنها تذکر می دهند. در مقابل، بیش از یک سوم از مردم «به ندرت» به مسئولان تذکر داده و ۲۷ درصد نیز «تقریباً هیچ وقت» در هنگام مواجهه با مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد، به آنها تذکر نمی دهند.^{۱۲} ۱۹.۲

- به طور کلی از منظر افکار عمومی، مهمترین دلایل نهدی از منکر نکردن و یا تذکر ندادن مردم به مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی می باشند عبارتند از: «ترس از عواقب آن و جرأت نداشتن»، «بی فایده و بی تأثیر بودن»، «وابسته بودن مردم به مسئولان»، «عدم دسترسی به مسئولان»، «بی تفاوتی و بی مسئولیتی مردم»، «نداشتن قدرت و توان لازم» و «نداشتن اعتماد به نفس و آگاهی لازم برای انجام این کار».^{۱۳} ۲۰.۱-۲۰.۲

- یکی از رفتارها و تخلفاتی که ممکن است یک مسئول انجام دهد، «پیشنهاد رشوه به افراد» است. در مواجهه با این موضوع مردم واکنش های متفاوتی نشان می دهند. تنها ۳ درصد از مردم گفته اند که اگر با شخص مسئولی مواجه شوند که به آنها پیشنهاد رشوه بدهد، «با این موضوع مشکل خاصی ندارند» و بیش از یک پنجم از مردم (۲۲ درصد) گفته اند از این کار «ناراحت شده، ولی اقدام خاصی انجام نمی دهند». بیش از یک چهارم از مردم (۲۷ درصد) نیز اظهار کرده اند که «شخصاً به وی تذکر داده»، حدود ۲۱ درصد «تنها به نهادهای مسئول اطلاع می دهند» و حدود یک چهارم از مردم نیز اعلام کرده اند که «علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول تا حصول نتیجه، موضوع را پیگیری می نمایند».^{۱۴} (۲۲.۱.۱)

- ممکن است یک مسئول به فرد دیگری پیشنهاد رشوه بدهد و دیگران با این موضوع مواجه شوند. تنها درصد کمی از مردم گفته اند که در هنگام مواجهه با مسئولی که به فرد دیگری پیشنهاد رشوه می دهد، «با این رفتار وی مشکل خاصی ندارند» و تقریباً ۳۱ درصد از مردم در هنگام مواجهه با چنین کار و یا رفتاری «فقط ناراحت شده ولی اقدام خاصی انجام نمی دهند». حدود ۱۱ درصد از مردم نیز اظهار کرده اند که «شخصاً به آن مسئول تذکر داده» و ۳۱ درصد از مردم عنوان نموده اند که این رفتار را «به نهادهای مسئول اطلاع می دهند». حدود ۲۲ درصد از مردم نیز در صورت مواجهه با مسئولی که به فرد دیگری پیشنهاد رشوه می دهد، «علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول تا حصول نتیجه آن را پیگیری می کنند».^{۱۵} (۲۲.۱.۲)

- یکی از رفتارها «رفتار تند و غیرمحترمانه با ارباب رجوع» می باشد. حدود ۲ درصد از مردم در هنگام مواجهه با این رفتار «مشکلی با آن ندارند»، حدود یک چهارم از مردم فقط «ناراحت شده ولی اقدام خاصی انجام نمی دهند»، ۲۸ درصد از مردم

^{۱۲} به نظر شما مردم کشورمان، در مجموع هنگامی که با مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی هستند مواجه می شوند، آیا: تقریباً همیشه به آنها تذکر می دهند، بعضی اوقات به آنها تذکر می دهند، به ندرت به آنها تذکر می دهند و یا تقریباً هیچ وقت به آنها تذکر نمی دهند؟

^{۱۳} به نظر شما مهم ترین دلیلی که برخی از مردم کشورمان، به مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی هستند تذکر نمی دهند/ آنها را نهدی از منکر نمی کنند چه می باشد؟ (سوال باز)

^{۱۴} اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «به شما پیشنهاد رشوه دهد»، احتمالاً چه واکنشی نشان می دهید؟ با این موضوع مشکل خاصی ندارید، ناراحت می شوید ولی اقدام خاصی انجام نمی دهید، خودتان به او تذکر می دهید، تنها به نهادهای مسئول اطلاع می دهید یا به نهادهای مسئول اطلاع داده و تا به نتیجه رسیدن، موضوع را پیگیری می کنید؟

^{۱۵} اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «به فرد دیگری پیشنهاد رشوه می دهد»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می دهید؟ با این موضوع مشکل خاصی ندارید، ناراحت می شوید ولی اقدام خاصی انجام نمی دهید، خودتان به او تذکر می دهید، تنها به نهادهای مسئول اطلاع می دهید یا به نهادهای مسئول اطلاع داده و تا به نتیجه رسیدن، موضوع را پیگیری می کنید؟

cooperation with Islamic network
 in virtual universities

Kozar University
 Branch of Social Sciences and Humanities

«شخصاً به آن مسئول در قبال این رفتار تذکر می‌دهند» و حدود ۲۳ درصد نیز این «موضوع را به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهند» و فقط یک پنجم از مردم در صورت مواجه شدن با چنین رفتاری از جانب یک فرد مسئول «علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول تا حصول نتیجه آن را پیگیری می‌کنند».^{۱۶} (۲۲.۲)

- استفاده شخصی مسئولان از امکانات و اموال دولتی از دیگر منکرهای موجود در جامعه می‌باشد که مردم در مواجهه با این رفتار واکنش‌های متفاوتی را از خود بروز می‌دهند؛ به طوری که حدود ۴ درصد از مردم گفته‌اند که «با این موضوع مشکل خاصی نداشته» و حدود ۴۰ درصد از مردم در هنگام مواجهه با چنین رفتاری فقط «ناراحت شده ولی اقدام خاصی انجام نمی‌دهند». در این میان حدود ۱۲ درصد از مردم به فرد مسئول «شخصاً تذکر می‌دهند». حدود ۲۳ درصد از مردم در صورت مشاهده چنین رفتاری آن را «به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهند» و ۱۹ درصد از مردم نیز «علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول تا حصول نتیجه موضوع را پیگیری می‌کنند».^{۱۷} (۲۲.۳)

- آخرین رفتاری که مورد بررسی قرار گرفته و ممکن است توسط یک مسئول انجام شود، انجام فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود در ساعات کاری است. مردم در مواجهه با چنین رفتاری نیز واکنش‌های مختلفی نشان می‌دهند. حدود ۳۰ درصد از مردم در چنین مواقعی فقط «ناراحت شده ولی اقدام خاصی را انجام نمی‌دهند». حدود ۲۴ درصد، «شخصاً به وی تذکر می‌دهند» و حدود یک پنجم از مردم نیز این رفتار را «به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهند» ولی ۱۷ درصد از مردم عنوان کرده‌اند که «علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول، تا حصول نتیجه موضوع را پیگیری می‌کنند». ۴ درصد از مردم نیز «با این موضوع مشکل خاصی ندارند».^{۱۸} (۲۲.۴)

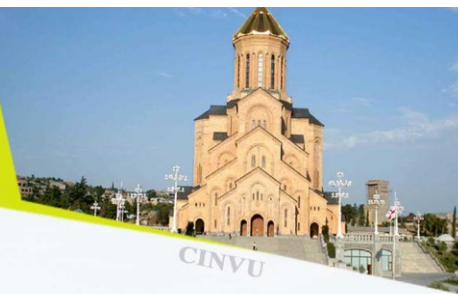
نتایج استنباطی:

با توجه به سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی در این مقاله، جهت سنجش متغیرها از آزمون‌های کای اسکوار و تائوسی کندال استفاده می‌شود.

^{۱۶} اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «با ارباب رجوع خود رفتار تند و یا غیرمحترمانه‌ای دارد»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟ با این موضوع مشکل خاصی ندارید، ناراحت می‌شوید ولی اقدام خاصی انجام نمی‌دهید، خودتان به او تذکر می‌دهید، تنها به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهید یا به نهادهای مسئول اطلاع داده و تا به نتیجه رسیدن، موضوع را پیگیری می‌کنید؟

^{۱۷} اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «از امکانات و اموال دولتی که در اختیار اوست، استفاده شخصی می‌کند»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟ با این موضوع مشکل خاصی ندارید، ناراحت می‌شوید ولی اقدام خاصی انجام نمی‌دهید، خودتان به او تذکر می‌دهید، تنها به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهید یا به نهادهای مسئول اطلاع داده و تا به نتیجه رسیدن، موضوع را پیگیری می‌کنید؟

^{۱۸} اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «در ساعات کاری خود، به فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود می‌پردازد»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟ با این موضوع مشکل خاصی ندارید، ناراحت می‌شوید ولی اقدام خاصی انجام نمی‌دهید، خودتان به او تذکر می‌دهید، تنها به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهید یا به نهادهای مسئول اطلاع داده و تا به نتیجه رسیدن، موضوع را پیگیری می‌کنید؟

فرضیه اول: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور» رابطه معنادار وجود دارد.^{۱۹}

جدول شماره ۱) رابطه بین میزان مذهبی بودن و «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	85.501	.038	.146
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	87.19	.029	.147

سطح معناداری به دست آمده (کمتر از ۰.۰۵) نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان مذهبی بودن افراد و خانواده فرد با متغیر «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور» رابطه معنادار وجود دارد. نتایج جداول تقاطعی نیز به شرح ذیل می‌باشد:

- با افزایش میزان مذهبی بودن افراد، درصد افرادی که گفته‌اند «اختلاس و دزدی» و «بی توجهی به مردم و مشکلات آنها» مهمترین کار و یا رفتار بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهدی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند، کاهش می‌یابد.
- با افزایش میزان مذهبی بودن خانواده افراد، درصد افرادی که گفته‌اند «اختلاس و دزدی»، مهمترین کار و یا رفتار بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهدی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند، کاهش می‌یابد و در مقابل درصد افرادی که عنوان نموده‌اند «بی توجهی به تورم و گرانی در کشور» مهمترین کار و یا رفتار بد می‌باشد، افزایش می‌یابد.

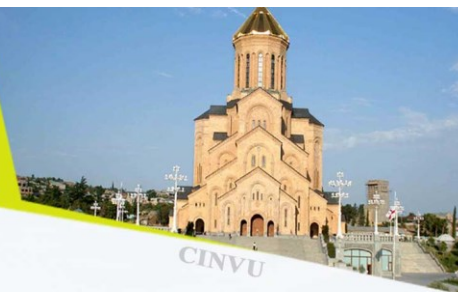
فرضیه دوم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «میزان تذکر دادن مردم به مسئولان مرتکب شونده کار یا رفتار بد در هنگام مواجهه با آنان» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۰}

جدول شماره ۲) رابطه بین مذهبی بودن و «میزان تذکر دادن مردم به مسئولان مرتکب شونده کار یا رفتار بد در هنگام مواجهه با آنان»

متغیرها	مقدار تائوسی کندال Kendall's tau-c	سطح معناداری
---------	------------------------------------	--------------

^{۱۹} ۲۱.۱۱-۲۱.۲۱ به نظر شما مهم‌ترین کار و یا رفتار بدی که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند، و مردم باید درباره آن مسئولان را نهدی از منکر کنند/ به آنها تذکر دهند چه می‌باشد؟

^{۲۰} ۱۹.۲- به نظر شما مردم کشورمان، در مجموع هنگامی که با مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی هستند مواجه می‌شوند، تقریباً همیشه به آنها تذکر می‌دهند، بعضی اوقات به آنها تذکر می‌دهند، به ندرت به آنها تذکر می‌دهند و یا تقریباً هیچ وقت به آنها تذکر نمی‌دهند؟

۰.۰۰۱	۰.۱۲۶	میزان مذهبی بون افراد
۰.۰۰۸	۰.۱۰۳	میزان مذهبی بودن خانواده افراد

نتایج آزمون تائوسی کندال نشان می‌دهد که با افزایش میزان مذهبی بودن افراد و همچنین خانواده آنها، درصد افرادی که گفته‌اند در مواجهه با مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی هستند، به آنها تذکر می‌دهند، افزایش می‌یابد. شدت رابطه بین متغیرها با توجه به مقادیر به دست آمده تاحدی ضعیف می‌باشد.

فرضیه سوم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «مهمترین دلیل نهی از منکر نکردن و تذکر ندادن مردم به مسئولان انجام دهنده کار و یا رفتار بد» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۱}

جدول شماره ۳) رابطه بین مذهبی بودن و «مهمترین دلیل نهی از منکر نکردن و تذکر ندادن مردم به مسئولان انجام دهنده کار و یا رفتار بد»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	29.848	.576	.086
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	49.694	.024	.111

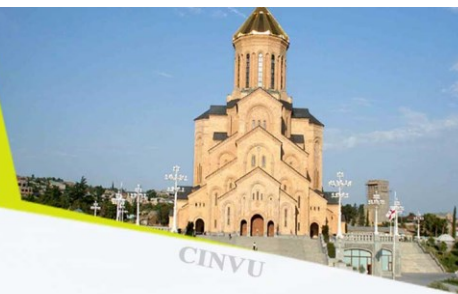
نتایج آزمون کای اسکوار حاکی از تایید رابطه بین میزان مذهبی بودن خانواده افراد با «مهمترین دلیل نهی از منکر نکردن و تذکر ندادن مردم به مسئولان انجام دهنده کار و یا رفتار بد» با توجه به سطح معناداری به دست آمده می‌باشد. ولی وجود رابطه بین متغیر میزان بودن خود فرد با متغیر مورد بررسی رد گردید. نتایج جداول متقاطع نشان می‌دهد که با افزایش میزان مذهبی بودن خانواده افراد، درصد افرادی که عنوان نموده‌اند مهم‌ترین دلیل عدم نهی از منکر و یا تذکر ندادن به مسئولان در هنگام انجام کار یا رفتار بد «ترس از عواقب آن» می‌باشد، کاهش می‌یابد.

فرضیه چهارم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «نحوه واکنش مردم به پیشنهاد رشوه یک شخص مسئول به آنان» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۲}

جدول شماره ۴) رابطه بین مذهبی بودن و «نحوه واکنش مردم به پیشنهاد رشوه یک شخص مسئول به آنان»

^{۲۱} ۲۰.۱ و ۲۰.۲- به نظر شما مهم‌ترین دلیلی که برخی از مردم کشورمان، مسئولانی که در حال انجام کار و یا رفتار بدی هستند را نهی از منکر نمی‌کنند/ تذکر نمی‌دهند، چه می‌باشد؟

^{۲۲} ۲۲.۱- اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «به شما پیشنهاد رشوه دهد»، احتمالاً چه واکنشی نشان می‌دهید؟

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	37.674	.037	.137
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	28.564	.237	.119

نتایج آزمون کای اسکوار نشان می‌دهد که رابطه معنادار بین میزان مذهبی بودن افراد با «نحوه واکنش مردم به پیشنهاد رشوه یک شخص مسئول به آنان» تأیید شده، ولی در مقابل رابطه میزان مذهبی بودن خانواده افراد و متغیر مورد بررسی با توجه به سطح معناداری به دست آمده رد می‌گردد. نتایج جداول کراس تب نشان می‌دهد که:

- با افزایش میزان مذهبی بودن افراد، درصد افرادی که مشکل خاصی با پیشنهاد رشوه مسئولان به آنان ندارند، کاهش می‌یابد.
- با افزایش میزان مذهبی بودن افراد، درصد افرادی این رفتار مسئولان را تنها به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهند، افزایش می‌یابد.

فرضیه پنجم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «نحوه واکنش مردم به رفتار تند و غیرمحترمانه یک مسئول نسبت به ارباب رجوع» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۳}

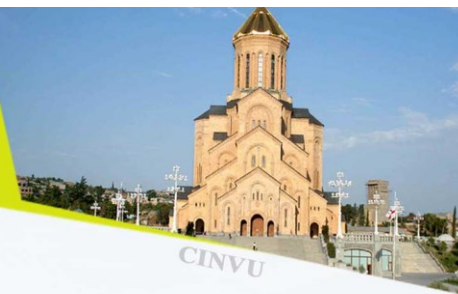
جدول شماره ۵) رابطه بین میزان مذهبی بودن و «نحوه واکنش مردم به رفتار تند و غیرمحترمانه یک مسئول نسبت به ارباب رجوع»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	30.794	.160	.088
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	32.024	.126	.089

سطح معناداری به دست آمده (بیشتر از ۵ درصد) حاکی عدم وجود رابطه معنادار بین متغیرهای میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها با متغیر «نحوه واکنش مردم به رفتار تند و غیرمحترمانه یک مسئول نسبت به ارباب رجوع» دارد.

فرضیه ششم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «نحوه واکنش مردم به استفاده مسئولان از امکانات و اموال دولتی در جهت استفاده شخصی» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۴}

^{۲۳} ۲۲-۲۲ اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «با ارباب رجوع خود رفتار تند و یا غیرمحترمانه‌ای دارد»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟
^{۲۴} ۲۲-۲۲ اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «از امکانات و اموال دولتی که در اختیار اوست، استفاده شخصی می‌کند»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟

جدول شماره ۶) رابطه بین میزان مذهبی بودن و «نحوه واکنش مردم به استفاده مسئولان از امکانات و اموال دولتی در جهت استفاده شخصی»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	48.540	.002	.110
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	53.125	.001	.115

سطح معناداری به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان مذهبی بودن افراد و همچنین خانواده آنها با متغیر «نحوه واکنش مردم به استفاده مسئولان از امکانات و اموال دولتی در جهت استفاده شخصی» رابطه معناداری وجود دارد و شدت این رابطه نیز در حد نسبتاً ضعیفی می‌باشد. نتایج جدول کراس تب نشان می‌دهد که:

– با افزایش میزان مذهبی بودن افراد و همچنین خانواده افراد، درصد افرادی که گفته‌اند «در صورت مواجهه با مسئولانی که از امکانات و اموال دولتی در اختیار، استفاده شخصی می‌کنند»، از این اقدام تنها ناراحت شده ولی اقدام خاصی را انجام نمی‌دهند، کاهش می‌یابد و در مقابل، با افزایش میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنان، درصد افرادی که گفته‌اند آن رفتار را تنها به نهادهای مسئول اطلاع می‌دهند و علاوه بر اطلاع دادن به نهادهای مسئول، تا حصول نتیجه آن را پیگیری می‌کنند، افزایش می‌یابد.

فرضیه هفتم: بین میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «واکنش مردم نسبت انجام فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود توسط یک مسئول در ساعات کاری» رابطه معنادار وجود دارد.^{۲۵}

جدول شماره ۷) رابطه بین مذهبی بودن و «واکنش مردم نسبت انجام فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود توسط یک مسئول در ساعات کاری»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
میزان مذهبی بون افراد	18.779	.764	.068
میزان مذهبی بودن خانواده افراد	13.248	.962	.057

^{۲۵} ۲۲.۴- اگر شما با مسئولی مواجه شوید که «در ساعات کاری خود، به فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود می‌پردازد»، در بیشتر مواقع چه واکنشی نشان می‌دهید؟

مقادیر سطح معناداری به دست آمده در جدول فوق (بیشتر از ۵ درصد) نشاندهنده عدم وجود رابطه معنادار بین متغیرهای میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها و «واکنش مردم نسبت انجام فعالیت‌های غیرمرتبط با شغل خود توسط یک مسئول در ساعات کاری» می‌باشد.

فرضیه هشتم: بین متغیرهای دموگرافیک و «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور» رابطه معنادار وجود دارد. سوال ۲۱.۱۱-۲۱.۲۱

جدول شماره ۸) رابطه بین متغیرهای دموگرافیک و «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
جنسیت و متغیر مورد نظر	54.310	.000	.233
سن و متغیر مورد نظر	72.681	.707	.120
تأهل و متغیر مورد نظر	39.734	.796	.115
تحصیلات و متغیر مورد نظر	159.708	.000	.282
وضعیت شغلی و متغیر مورد نظر	126.548	.000	.178
میزان درآمد و متغیر مورد نظر	138.326	.000	.265
محل سکونت و متغیر مورد نظر	33.456	.006	.183

از بین متغیرهای دموگرافیک مورد بررسی، رابطه معنادار میان جنسیت، تحصیلات، وضعیت شغلی، میزان درآمد و محل سکونت با «مهمترین کار و یا رفتار بد در حال انجام توسط مسئولان کشور» تایید شده و در مقابل، رابطه بین وضعیت سنی و تأهل با متغیر مورد بررسی رد می‌گردد. همچنین مهم‌ترین نتایج به دست آمده از جداول کراس تب به شرح ذیل می‌باشد:

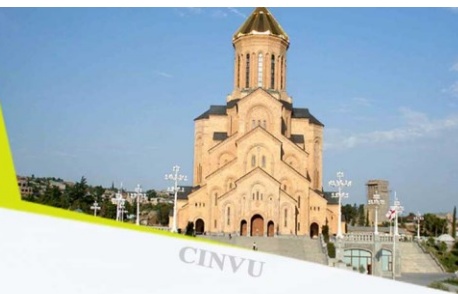
- زنان بیشتر از مردان گفته‌اند که «بی‌توجهی به تورم و گرانی در کشور» مهم‌ترین کار و یا رفتار بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند.
- شهرنشینان بیشتر از روستائینان عنوان کرده‌اند که «اختلاس و دزدی» و «بی‌توجهی به مردم و مشکلات آنها» مهم‌ترین کار و یا رفتار بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند.
- با افزایش میزان تحصیلات و درآمد، درصد افرادی که عنوان نموده‌اند «اختلاس و دزدی» مهم‌ترین کار و یا رفتار بدی می‌باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می‌دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر

international islamic network
for virtual universities

Kozar University
Member of Islamic Research and Education

کنند و یا به آنها تذکر بدهند، افزایش می یابد و در مقابل، درصد افرادی که گفته اند «بی توجهی به تورم و گرانی در کشور» مهمترین کار و یا رفتار بد مسئولان می باشد، کاهش می یابد.

— دانشجویان و بازنشسته ها بیشتر و افراد بیکار کمتر از سایر افراد اظهار کرده اند که «اختلاس و دزدی» مهمترین کار و یا رفتار بدی می باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند.

— افراد بیکار بیشتر از سایر افراد عنوان نموده اند که «بی توجهی به مردم و مشکلات آنها» و «بی توجهی به تورم و گرانی در کشور» مهمترین کار و یا رفتار بدی می باشد که در حال حاضر مسئولان کشورمان انجام می دهند و مردم باید درباره آن مسئولان را نهی از منکر کنند و یا به آنها تذکر بدهند.

فرضیه نهم: بین متغیرهای دموگرافیک و «میزان تذکر دادن مردم به مسئولان مرتکب شونده کار یا رفتار بد در هنگام مواجهه با آنان» رابطه معنادار وجود دارد.

جدول شماره ۲) رابطه بین متغیرهای دموگرافیک و «میزان تذکر دادن مردم به مسئولان مرتکب شونده کار یا رفتار بد در هنگام مواجهه با آنان»

متغیرها	مقدار کای اسکوار	سطح معناداری	آزمون وی کرامر
جنسیت و متغیر مورد نظر	5.921	.314	.109
سن و متغیر مورد نظر	28.208	.298	.106
تأهل و متغیر مورد نظر	37.977	.001	.159
تحصیلات و متغیر مورد نظر	32.611	.000	.181
وضعیت شغلی و متغیر مورد نظر	16.581	.680	.091
میزان درآمد و متغیر مورد نظر	31.681	.000	.179
محل سکونت و متغیر مورد نظر	20.807	.001	.204

سطح معناداری های به دست آمده نشان می دهد که بین متغیرهای وضعیت تأهل، تحصیلات، میزان درآمد و محل سکونت و متغیر «میزان تذکر دادن مردم به مسئولان مرتکب شونده کار یا رفتار بد در هنگام مواجهه با آنان» رابطه معنادار وجود دارد و در مقابل، رابطه معنادار بین متغیرهای جنسیت، سن و وضعیت شغلی با متغیر مورد بررسی رد می گردد. همچنین نتایج نشان می دهد که:

— افراد مجرد بیشتر از متأهل گفته اند که «تقریباً هیچ وقت» در هنگام مواجهه با مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد، به آنها تذکر نمی دهند.

conferenc 8th international network
on research universities

Kozar University
Branch of Science, Research and Technology

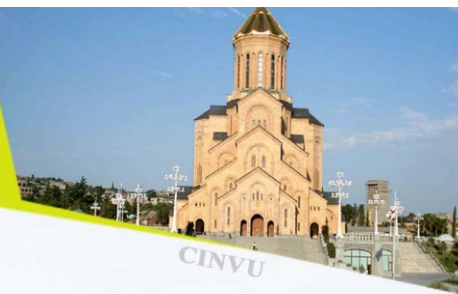
CINUV

- افراد روستانشین بیشتر از شهرنشین عنوان کرده‌اند «تقریباً همیشه» و یا «بعضی اوقات» در هنگام با مواجهه با مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد، به آنها تذکر می‌دهند.
- با افزایش میزان تحصیلات و درآمد، درصد افرادی که گفته‌اند «تقریباً همیشه» و یا «بعضی اوقات» در هنگام با مواجهه با مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد، به آنها تذکر می‌دهند، کاهش می‌یابد.

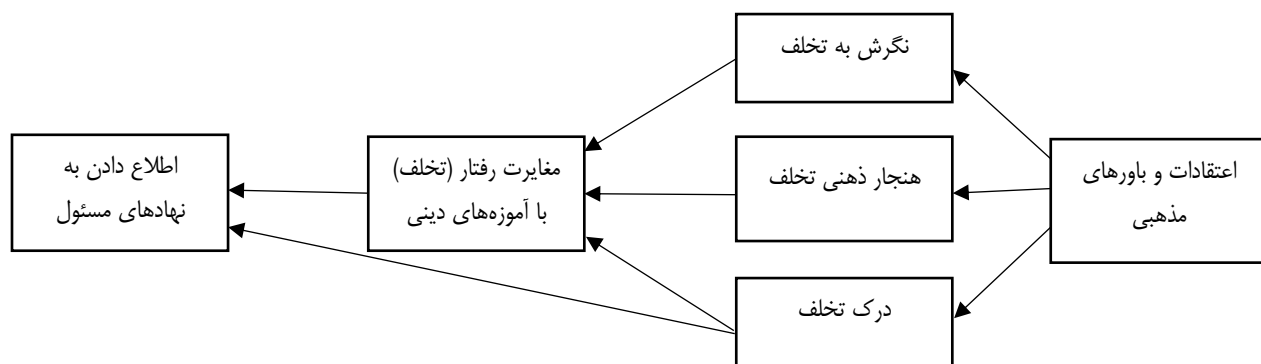
نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

با توجه به نتایج برآمده از تحقیق مشخص می‌شود که اکثریت مردم ایران خود و خانواده خود را مذهبی عنوان کرده‌اند و در بسیاری از موارد باورهای مذهبی آنها بر نحوه واکنش آنها نسبت به کارها و رفتارهای مختلف تاثیرگذار می‌باشد. نتایج حاکی از وجود رابطه معنادار بین میزان مذهبی افراد و دیدگاه آنها نسبت به مهمترین تخلفات صورت گرفته توسط مسئولان می‌باشد. همچنین هرچه افراد مذهبی‌تر باشند، اهتمام بیشتری به تذکر دادن و نهی از منکر کردن مسئولان مرتکب شونده کار و یا رفتار بد نشان می‌دهند. نهی از منکر کردن و تذکر دادن از مهمترین باورها و آموزه‌های دین اسلام است. در این زمینه باورهای مذهبی افراد، درک آنها از تخلفات را شکل داده و منجر به واکنش (تذکر دادن) در برابر مسئول متخلف می‌شود. با توجه به نوع تخلف و رفتار نامناسب مسئولان، گرایش مذهبی افراد و یا خانواده آنها در نوع واکنش آنها نیز تاثیرگذار است. برخی افراد ممکن است در مواجهه با مسئولی که پیشنهاد رشوه می‌دهد بی تفاوت باشند اما بررسی‌ها نشان می‌دهد این موضوع در میان افرادی که مذهبی‌تر هستند متفاوت است. افرادی که مذهبی‌تر هستند به رشوه گرفتن و پیشنهاد رشوه دادن مسئولان واکنش نشان می‌دهند و این تخلف را به نهادهای مسئول گزارش می‌دهند، این در حالی است که اکثریت افراد عنوان کرده‌اند نسبت به رشوه گرفتن مسئولان ناراحت شده ولی اقدام خاصی انجام نمی‌دهند. همچنین نتایج پژوهش پیش رو نشان می‌دهد که از نظر افکار عمومی، افراد مذهبی تحت تاثیر باورهای مذهبی خویش، در مواجهه با رشوه گرفتن مسئولان و همچنین استفاده شخصی از اموال و امکانات دولتی، واکنش بیشتری نسبت به افرادی که تقید مذهبی کمتری دارند نشان می‌دهند و علاوه بر تذکر و اطلاع دادن به مسئولان تا حصول نتیجه آن را پیگیری می‌نمایند. این در حالی است که با کاهش میزان مذهبی بودن افراد، درصد افرادی که واکنش آنان نسبت به رشوه‌گری افراد مسئول و همچنین استفاده شخصی آنان از اموال و امکانات دولتی تنها بسنده کردن به ناراحتی و عدم انجام اقدام خاصی می‌باشد افزایش می‌یابد.

با عنایت به نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده باید گفت که تحت تاثیر باورهای مذهبی و یا قرار گرفتن در خانواده‌ای مذهبی، درک افراد مذهبی از تخلفات مسئولان منجر به شکل‌گیری کنش فعالانه در برابر آن می‌شود. در بین واکنش‌های مطرح شده در پژوهش، واکنش افراد مذهبی بیشتر به شکل قانونی و از طریق مراجع ذیربط صورت می‌گیرد. به عبارت دیگر در میان واکنش‌های مختلف، افرادی که مذهبی‌تر هستند بیشتر از سایر افراد واکنش خود را به صورت اطلاع دادن به نهادهای مسئول

نشان می دهند. همچنین دیدگاه افراد مذهبی تر درباره نوع تخلفات انجام شده توسط مسئولان نیز متفاوت از سایر افراد است؛ به طوری که اکثریت افراد جامعه «اختلاس و دزدی» را به عنوان مهمترین تخلف مسئولان عنوان نموده اند، درحالی که افراد «بی توجهی به تورم و گرانی» را به عنوان مهمترین تخلف و منکر مسئولان ذکر کرده اند. همچنین از نتایج مهم تحقیق پیش رو این است که با وجود اینکه اکثریت مردم دلیل خود را برای نهمی از منکر نکردن و تذکر ندادن به مسئولان «ترس از عواقب آن و جرأت نداشتن» عنوان کرده اند، اما این دلیل در بین افرادی که خود را مذهبی تر معرفی نموده اند، کمتر عنوان شده است. در واقع با افزایش میزان مذهبی بودن افراد، نهمی از منکر نکردن و تذکر ندادن آنها به مسئولان به دلیل ترس، کاهش می یابد. در شکل زیر واکنش کلی افراد مذهبی به تخلفات مسئولان نشان داده شده است.

شکل شماره ۲) میزان مذهبی بودن افراد و واکنش به تخلف

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده، مشخص می شود که با افزایش میزان مذهبی بودن افراد و خانواده آنها، میزان نظارت همگانی توسط آنها نیز افزایش می یابد و این نظارت باعث کاهش تخلفات در بین مسئولان می گردد. با توجه نقش تأثیرگذار اعتقادات مذهبی بر فعال شدن روحیه تذکر دادن افراد، از آنجا که مردم به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای نظارت و کنترل دولت در تمامی جوامع شناخته شده اند، از این رو بالا بردن ظرفیت انتقادی آنان از مسئولان دولتی، سبب می شود تا در جامعه کارمندان، خود را در مقابل دوربین های نظاره گر مردم دیده و از انجام تخلف و قانون شکنی خودداری کنند. از این رو برای تقویت این روحیه در بین مردم جامعه، برخی پیشنهادات مطرح می گردد:

- ۱- بهره گیری از فضای مجازی جهت آموزش امر به معروف و نهمی از منکر با ایجاد گروه ها، صفحات و کانال های مختلف در شبکه های اجتماعی و پیام رسان ها؛
- ۲- ایجاد یک وبسایت تخصصی جهت آموزش و آشناسازی مردم با شیوه های نقد و نقدپذیری مسئولان و کارمندان؛
- ۳- اختصاص ساعت آموزشی مشخص آموزه امر به معروف و نهمی از منکر در مدارس و دانشگاه ها با رویکرد تقویت نظارت همگانی؛

center for islamic studies
at shiraz university

Kozar University
Branch of Islamic Studies and Research

CINUV

- ۴- برگزاری کلاس‌های حقوقی و عمومی در حوزه تخلفات اداری و شیوه‌های قانونی برخورد با آنها در محلات با استفاده از ظرفیت مساجد و نیروهای متخصص داوطلب؛
- ۵- حمایت و پشتیبانی از آثار علمی در حوزه نقد مسئولان؛
- ۶- انجام پژوهش بیشتر در خصوص مصادیق معروف و منکر در ادارات و سازمان‌های دولتی و غیردولتی.

منابع:

- استوارسنگری، کوروش و امامی، محمد (۱۳۹۱)، **حقوق اداری**، جلد اول، تهران: نشر میزان
- آشوغ، مسعود و همکاران (۱۳۹۲)، کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای پیش‌بینی رفتارهای ایمن رانندگی در رانندگان کامیون، **فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت**، سال اول، شماره ۳
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۷۵)، **ترمینولوژی حقوق**، تهران: انتشارات گنج دانش
- خواجه‌نوری، بیژن و همکاران (۱۳۹۱)، مذهب و رفتار مصرف‌کننده، **فصلنامه پژوهشی زن در جامعه**، سال سوم شماره سوم
- عضدانلو، حمید (۱۳۸۸)، **آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی**، تهران: نشر نی، ۱۳۸۸، چاپ سوم
- قدومی‌زاده، فاطمه و فولادچنگ، محبوبه (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط بین جهت‌گیری مذهبی و گرایش‌های تفکر انتقادی، **مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی**، دوره ۱۹ شماره ۶۴
- قطبی، میلاد (۱۳۹۴)، آشنایی با مفاهیم حقوقی: بررسی مفهوم تخلفات اداری، **پژوهشکده شورای نگهبان**، دفتر مطالعات نظام‌سازی اسلامی
- کرمی قهی، محمدتقی و زادسر، زینب (۱۳۹۲)، سنجش بررسی رابطه دین‌داری و سبک زندگی (مطالعه موردی زنان ۲۰ ساله و بیش‌تر ساکن شهر تهران)، **فصلنامه زن در فرهنگ و هنر**، دوره ۵، شماره ۱
- لگزیان، محمد و همکاران (۱۳۹۲)، بررسی ادراک دانشجویان از خدمات الکترونیکی کتابخانه‌های دانشگاهی «پژوهشی بر مبنای نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آجزن»، **فصلنامه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران**، دوره ۲۹ شماره ۲
- مولایی، محمد رضا (۱۳۹۴)، نقش رفتارهای نوع دوستانه و گرایش‌های مذهبی در پیش‌بینی مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان دبیرستان‌های اردبیل، **فصلنامه روان‌شناسی مدرسه**، دوره ۴، شماره ۲
- میرحسینی، سید حسن و عباسی، محمود (۱۳۸۸)، **حقوق و تخلفات اداری**، تهران: انتشارات حقوقی
- نوری، مرتضی و نوری‌پور، مهدی (۱۳۹۲)، کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای پیش‌بینی پذیرش نظام تعاونی، **فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی**، سال ۲۴، شماره ۳

- یعقوب‌زاده، ابراهیم و همکاران (۱۳۹۳)، نقش نگرش مذهبی در پیش‌بینی تفکر انتقادی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه، دومین کنفرانس ملی روانشناسی و علوم رفتاری

- Ajzen, I. 1985. From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckman (Eds.), Action-control: From cognition to behavior (pp. 11-39). Heidelberg: Springer.
- Smarkola, C. 2008. Efficacy of a planned behavior model: Beliefs that contribute to computer usage intentions of student teachers and experienced teachers. Computers in Human Behavior, 24 (3)
- Anderson, L.R.; Mellor, J.M. & J. Milyo. (2005). "Did The Devil Make Them To Do? The Effects of Religion and Religiosity in Public Goods and Trust Games", College of William and Mary, Department of economics, N 20.
- Muhamad, N. & D. Mizerski (2010). "The Constructs Mediating Religions' Influence on Buyers and Consumers", Journal of Islamic Marketing, Vol. 1, No.2
- احمدی، رضا (۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۳)، فرق دین و مذهب، وبسایت پرسمان، قابل دسترس در:
<https://www.porseman.com/article/45415>
- فرهنگ آنلاین آبادیس، معنای مذهب، قابل دسترس در:
<https://abadis.ir/?Intype=dekhoda,fatofa,moeen,amid,name,wiki,wikiislmic&^&from=مذهب>
- کریمی، محمدهادی (۱۶ مهر ۱۳۸۹)، مفهوم تخلف اداری و چگونگی مقابله با آن، اطلاعات، قابل دسترس در:
<https://www.ettelaat.com/mobile/?p=117986&device=phone>